

מִשְׁנֶה. קִנִּין וְגִזְלֵי עוֹלָה, שהמתנדב עוף לקרבן, מניח מעות בשווי בשופרות אלו [כפי שיתבאר בהמשך המשנה], והכה קונה עם המעות עוף לקרבן, ומקריבו לשם בעליו. אך המתנדב בהמה לקרבן, לא היה מניח מעות בשווי בשופר, אלא היה מביא את הבהמה עצמה, כיון שקרבנות בהמה טעונים סמיכה ואין סמיכה אלא בבעלים (תוס' ישנים יומא נה, א, וראה בביאורנו להלן ע"ב ד"ה כנגד שש בהמות, וראה רמב"ם מעשה הקרבנות ג, טו, שמתוודים גם בקרבן עולה ושלמים). ומטעם נוסף מביא הקרבן צריך להביא בעצמו את הבהמה, לפי שאין בהמות מצויות בארץ ישראל כיון שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל. ולמנחה לא תיקנו שופר, משום שהיו קונים את המנחה מהממונה על הסלחות (מאירי יומא שם, ב).

והתירו להניח את מעות קרבן העוף בשופרות אף שצריך אדם לעמוד אצל קרבנו בשעת הקרבתו, משום שדין זה אינו אלא למצוה מן המובחר, במקום שאפשר, אבל במקום שאי אפשר, יכול אפילו לכתחילה להניח את המעות בשופרות (גבורת ארי תענית כו, א). או משום שתקנת הנביאים הראשונים שהיו שליחים מישראל עומדים על הקרבנות בשעת הקרבתם, מועילה גם לקרבנות היחיד (תוס' יו"ט להלן ז, ז), כאשר אין אפשרות לקיים את הדין לכתחילה שיעמדו הבעלים בעצמם אצל הכהן בהקרבת הקרבן (ראה אפקי ים, ב, ז).

עצים - שהמתנדב עצים למערכה נותן כסף בשופר בשווי זה, והגזבר קונה בו שני גזרי עצים למערכה (רמב"ם שקלים ב, ב ושקל הקודש שם). והוא הדין שיכול להביא בעצמו שני גזרי עצים, וכגון שאמר במפורש שהוא תורם עצים למערכה ומוסרם לציבור לשם כך (חז"א מנחות כג, ו).

זָהָב לַכְּפֹרֶת - טסים של זהב לציפוי קודש הקדשים [שבית קודש הקדשים נקרא גם 'בית הכפורת', לפי שהוא מקום הארון והכפורת] (תוספתא שקלים ג, ה; תוס' ישנים יומא נה, ב; ראה רמב"ם שקלים ב, ב ושקל הקודש שם), שיש חילוק בדרגות הקדושה של בדק הבית, והמתנדב זהב עבור הכפורת, חלה על הזהב קדושה גבוהה ואסור להורידה ולעשות ממנה קדושה פחותה, ולכן הוצרכו שופר מיוחד לכך (ח' מרן ר"ז הלוי תמורה ד, יא, בדעת הרמב"ם שם). ויש מפרשים, שהתנדב זהב עבור המזרקות [והניקוד במשנה הוא 'לְכַפֹּרֶת' (ע"פ מלאכת שלמה)] (ריב"ז; רש"י יומא נה, ב. ראה בדבריהם את המקור והטעם לכך שהמזרקות קריים כך), שהם כלי שרת, אבל המתנדב זהב לכפורת דהיינו לבית קודש הקדשים, הרי זה קדושת בדק הבית, ואינו מביא לשופר שבמקדש, אלא מביא לגזבר (רש"י שם), שלדעה זו אין חילוקי דרגות בקדושת בדק הבית, ואף המתנדב זהב במיוחד עבור הכפורת, יכולים לעשות בו דברים אחרים, ולכן אין סיבה לייחד שופר למקדישי זהב לכפורת (ח' מרן ר"ז הלוי תמורה שם).

תְּקַלֵּין חֲדָתִין שֶׁכָּל שָׁנָה וְשָׁנָה - מחצית השקל של אותה שנה, ובהגיע זמן תרומת הלשכה היה מוציא הגזבר את השקלים מהשופר ונותנם ללשכה כדי שיתרמו מהם (תקלין חדתין). ושופר זה היה מיועד לאלו שאיחרו ותרמו מחצית השקל בחודש ניסן (רש"י ירושלמי נד, א), שאילו התורמים בחודש אדר, היו מביאים את המעות ללשכה ולא לשופר (שקל הקודש ציה"ל שקלים ב, טו). ויש מפרשים, שגם בחודש אדר היו מניחים את מחצית השקל בשופר (ראה ציה"ל שם, ע"פ ראשונים).

מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב הָיָה נִתּוֹן בְּאֻמְצַע הַבַּיִת, ומטעם זה נהגו בקהילות ישראל להעמיד את הבימה באמצע בית הכנסת [כמבואר ברמב"ם (תפלה יא, ג)], שהבימה שקוראים בה פרשת הקרבנות היא כנגד המזבח [ולכן אנו מקיפים את הבימה עם הלולב כדרך שהיו מקיפים את המזבח], ויש להשוות את הבימה למזבח שבבית המקדש ככל האפשר, ואין לשנות [ו'חדש אסור מן התורה'] (ש"ת חתם סופר א"ח כח, מצויין בביאה"ל ק, ה).

מִשְׁוֶה קִימָא - שהמזבח לא עמד בקו ישר בין השולחן והמנורה, כפי שמבואר בגמ' (יומא לב, ב), שהשולחן והמנורה צריכים לראות זה את זה, בלא שיהא משהו מפסיק ביניהם, כפי שנאמר (שמות כו, לה) 'וְאֵת הַמִּנְוָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן' (מהר"א פולדא).

עֶשֶׂר מְנוֹרוֹת עֲשֶׂה שְׁלֹמֹה, ולא נתקשה שלמה בעשייתו [כדרך שנתקשה משה בעשיית המנורה (ראה מנחות כט, א)], משום שלא היה צריך לעשות את הגביעים הכפתורים והפרחים בגודל ובעובי ובצורה ובמשקל מסוימים, ורק משה נצטוו לעשות כך במנורה שלו (ראה ח' מרן ר"ז הלוי שמות כז, כ). או משום שראה שלמה את המנורה שעשה משה, ועשה את שאר המנורות כתבנית אותה המנורה (ראה דרך חכמה בית הבחירה ג, א, בבהה"ל).

עַל מִוֶּלֶן הָיָה מְבַעֵר, שלפעמים היה מדליק במנורה זו ולפעמים במנורה זו (יד דוד מנחות צט, א, ע"פ רש"י שם שפירש כע"ז לענין השולחן, וראה בביאורנו לעיל יז, ב ד"ה על כולן). ויש סוברים, שהדליק בכל מנורה ומנורה לאחר שהדליק את המנורה של משה (ראה ילקוט שמעוני מלכים א, קפה, ומשך חכמה שמות כז, כ), מלבד בשבת שהיה מדליק רק במנורה אחת, שאף שעשיית עשר המנורות והדלקתן היתה על פי נביא והכל בכתב, אך אין מחללים שבת בקביעות על פי נביא (יד דוד שם).

זָהָב סָגוּר - זהב משובח, שכאשר מוכרים אותו, נסגרות כל החנויות למכירת זהב, שהכל חפצים לקנותו (יומא מה, א).

וּמִכְנִיסִין לְכוֹר וּמוֹצִיאִין עַד שֶׁהוּא מַעֲמִידִין עַל אֶחָד, וכפי שאמרו בגמ' (מנחות כט, א) שהכניס כל מנורה אלף פעמים לכוֹר עד שהעמיד את משקלה על כיכר. והטעם שדוקא במנורה היה צריך לזקק את הזהב, יותר משאר כלי המקדש, משום שצריך שתיעשה כולה מקשה אחת, וזה יתכן רק לאחר זיקוק וצירוף הזהב. ועל דרך הרמז, המנורה רומזת לתורה שהיא אמרת אלוה-צופה ומזוקקת שבעתיים, ובסגולת המנורה כל שבע החכמות מזוקקות ומצורפות (מהרש"א שם).

לְקִיּוֹם מַה שֶׁנֶּאֱמַר כֹּכַר זָהָב, שהמנורה צריכה להיות במשקל מדויק של כיכר, לא פחות ולא יותר (רש"י שמות כה, לט), ולכן התאמצו מאד שכל מנורה תהא בדיוק במשקל כיכר (מנחת חינוך מצוה צח אות ג, ע"פ רש"י ה"ל). אך יש לומר, ששיעור כיכר פירושו שאין לפחות ממנו, אך מותר להוסיף עליו, ומכל מקום התאמצו ביותר שהמנורות האחרות יהיו בדוגמת המנורה של משה רבינו, שהיתה של כיכר (מנחת חינוך שם, ע"פ משמעות הרמב"ם, ולולי דברי רש"י).

וְהָיְתָה יְתִירָה דִּינָר זָהָב וְהִכְנִיסוּהָ לְכוֹר, וגירסת הבבלי (מנחות כט, א) היא 'במנורת מקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה משה במדבר דינר זהב', וקודם שהתחילו להשתמש בה במקדש, הפחיתו את משקלה שתהא במשקל המדויק, שאף שבשעת עשייתה היתה יותר מכיכר אפשר להכשירה לאחר מכן (שפת אמת שם).